

(НИН, 29.01.2009)

Централизација власти и децентрализација Србије су две главне теме медијских и политичко-аналитичких дебата ових дана у нас. Можда је најсликовитији пример за то оно што је Драгољуб Мићуновић недавно рекао о статуту Војводине као питању унутар саме Демократске странке: да се то питање још није отворило, али ће се вероватно отворити; да је једно развијање аутономије, у смислу ширења демократије за шта се он увек залагао, а друго је покушај да аутономија узме елементе државности што је и у расправама у Савету Европе оштро одбачено као клица могућег сепаратизма. Председник Политичког савета Демократске странке рече и то да аутономија у функцији децентрализације мора да се шири и од Новог Сада према Сомбору, Суботици, према Зрењанину... како би сваком грађанину била власт ближа и да су ту неопходна максимална плуралистичка решења. Али... “Када су партије у питању онда одлуке морају да буду централизоване, јер ви као партија учествујете у тој конкуренцији, па не можете да збуњујете грађане да једну партијску политику има Београд, другу Војводина, трећу Неготин...”, рече Мићуновић пре неко вече у Полиграфу на Б92.

На конкретније питање новинара да ли постоји опасност од нарушавања јединства у врху самог ДС-а, Мићуновић је одговорио: “То још није случај. Али ја сам о томе нешто мало говорио. Можемо имати само један политички савет и он зато постоји и њега зато бира сама скупштина странке као што бира председника странке, дакле, да има ауторитет, да предлаже политику; е, не могу сад имати сви своје политике а постоје тенденције да свака општина има свој политички савет, да тера своју политику, то не може. То мора да се стегне, на Главном одбору и да се све издебатује; централизација не значи да сва власт треба да буде у рукама једног човека, био он председник или неко други, треба да буде у форумима, али мора да буде јасна за целу странку. То питање није засада расправљано, још немамо неке опасне потезе те врсте, али превентивно мислим да следећи Главни одбор Демократске странке или скупштина ДС то правило мора да успостави.”

Да ли то онда значи да ће на Главном одбору ДС-а бити постављено питање и о Политичком савету Покрајинског одбора ДС-а који предводи др Драгослав Петровић?

НИН до закључења овог броја (среда, 28. јануар) није успео да добије одговор од Мићуновића. Како год, није прошло много од таласа критика на рачун председничких дужности и овлашћења Бориса Тадића на нивоу државе, а већ су почели да се назире бедеми одбране Тадићеве страначке функције. И то све преко предложеног статута Војводине. Мада је, руку на срце, прилично бајато критиковање централизованог ДС-а. Датира бар од Тадићеве уставне кохабитације са Војиславом Коштуницом која на референдуму у Војводини, подсетимо и то, није прошла. Још тада су се по Новом Саду а и шире могле чути опаске о “кабастом ДС-у, гломазном политичком механизму, који се сав дао на освајање власти и политичке моћи” (Радивој Степанов, професор Филозофског факултета у Новом Саду).

Како било, сигурно је да ако унутарстраначке критике постоје (а постоје), готово никад не излазе на површину и остају у домену нагађања и незваничних извора. Утолико је оно што је Драгољуб Мићуновић рекао пре неко вече о тенденцијама (де)централизације Демократске странке и више него драгоцено. Посебно кад се има на уму чињеница да ДС у Војводини има кудикамо релаксиранију позицију, док у ужој Србији много више зависи од подршке мањих партија владајуће коалиције ЗЕС. И то тадићевци, хтели – не хтели, морају да поштују. Познаваоци војвођанских прилика и неки виђенији пајтићевци тврде да се популарност и ауторитет Бојана Пајтића, међутим, темељи на доношењу статута Војводине, те да му свако београдско деесовско или зесовско “кочење”, свеједно, крњи војвођански углед из дана у дан.

Занимљиво је, дакле, баш под овим рефлектором посматрати недавну медијску халабуку, која још није утихнула, о прекорачењима уставних овлашћења председника Републике Бориса Тадића. Као што супротстављени политичко-аналитички кругови не могу већ годинама да се сложе када Тадић говори као председник државе а када као лидер странке, на исти начин се може поставити питање колико критичари Бориса Тадића заправо мисле само на његову председничку функцију у држави, а колико се та критика суштински односи на “централистички” организовани ДС?

Ђорђе Вукадиновић, главни уредник Нове српске политичке мисли, каже за НИН да је критика о Тадићевом “прекорачењу овлашћења” у снажнијим ударима кренула после потписивања споразума са Русијом, али и пред финале приче о статуту: “Војводина, заправо нацрт статута Војводине биће прави тест државотворности Бориса Тадића и његове лидерске позиције у ДС-у. Макар један део ових актуелних критика и напада на њега, превентивни је притисак управо поводом нацрта статута Војводине; не би ли се предупредио његов покушај да одложи, или да не прихвати предложени нацрт статута Војводине. Ова галама око надлежности председника само је покушај одвраћања пажње јавности са централне политичке теме, а то је – ако изузмемо економију – статут Војводине. Истовремено, циљ је да се Борис Тадић доведе у дефанзивни положај и,

тима, да се добију поени пред кључно одмеравање снага унутар саме странке. Напади, можда, треба да утичу на то да он крене линијом мањег отпора.”

Професор др Вукашин Павловић с Факултета политичких наука и члан Политичког савета ДС-а, рече за НИН да политичка позадина критика о прекорачењу уставних овлашћења Бориса Тадића вероватно постоји. Да ли је то унутарстраначки притисак или акција либералнодемократског крила опозиције? Др Павловић: “Пре бих рекао да политички притисци долазе од опозиције. Једним делом либералнодемократске, а другим делом то је покушај десног крила опозиције да на неки начин прикрије реалне проблеме који су настали поделом унутар СРС-а и нерешеним односима између СРС-а и СНС-а и то се види у свакој тачки, сада, рецимо, око тога да Скупштина не може да се договори о делегацији за Савет Европе. То се добро види и на другим нивоима функционисања политичког система као што су тешкоће у Скупштини града због врло сложених коалиција. ДС тражи формуле које могу да раде као да има мање посланика него што их заправо има. Чак омогућавајући неким мањим партијама да им буде врста носача.”

Несумњиво је да постоји оно што се зове “грешка у систему” у којем се председник са углавном протоколарним овлашћењима по Уставу, бира непосредно на изборима. Даље, неозбиљно је очекивати, шта год да пише у Уставу, да лидер најснажније странке, која је то недавно доказала и данас је стожер владајуће коалиције, “седи код куће и изиграва церемонијалног председника”. Али то смо знали и пре него што је Борис Тадић освојио 2.300.000 гласова на председничким изборима прошле године, а знали смо и када је његова коалиција победила на мајским изборима.

Вукадиновић је сигуран да оно што данас покреће причу о овлашћењима и прекорачивању овлашћења председника јесте заправо незадовољство једног дела наше политичке, интелектуалне и нарочито медијске сцене Тадићевим потезима и политиком коју спроводи: “Ако је икада озбиљно искочио из својих овлашћења, учинио је то непосредно после избора кад је претећи упозоравао политичке ривале да не покушавају неку другу већину мимо воље народа иако је воља народа на крају оно што се сложи као парламентарна већина. И када је рекао да ће употребити сва средства, уз сумњив додатак – демократска, да спречи покушај формирања неке друге већине. То јесте био озбиљан инцидент, који је прошао незапажено, без критике оних који данас дижу глас о његовом прекорачењу уставних овлашћења. Ту се заправо ради о борби за интерпретацију Тадићеве победе, као и резултата мајских избора, коју један, не тако велики али утицајни и врло агресивни део српске политичке сцене тумачи као врсту победе ЛДП-а, дакле као да је победио Чеда Јовановић са ЛДП-ом, а не Борис Тадић са ДС-ом. И као да су изненађени јер им је јасно да је Тадић озбиљно мислио и Косово и Европа. У том смислу Вук Јеремић само понавља оно што је Борис Тадић говорио у председничкој кампањи. Овим критикама покушавају да га сатерају у ћошак, наведу у дефанзиву, и да му кажу био си добар, требаш нам да победимо конзервативне снаге, а онда се склони и пусти нас, праве проевропске снаге, да управљамо. То је покушај

постизборне узурпације или макар прекрајање резултата избора, доста флуидне, неодређене, дифузне платформе ДС-а која је у себи садржавала и Косово и Европу, и Исток и Запад.”

Социолог Јово Бакић, супротно Вукадиновићу, тврди да је Тадић заиста наступао као председник Демократске странке кад је рекао да “неће дозволити да се формира влада која ће Србију одвести у деведесете” а политичким ривалима поручио “да се не играју вољом грађана”: “Он је био вођа кампање, он је читаву кампању ДС-а односно ЗЕС-а водио, та кампања би без њега изгледала сасвим другачије. Проблем је у томе да ли он има права да буде страначки вођа ако је председник државе или нема та права. Ако има права, он може тако да наступа.”

Збрку у овим расправама често уноси и члан 115 Устава који каже да председник Републике не може обављати другу јавну функцију или професионалну делатност. Да ли је председник странке – јавна функција? Слободан Вучетић, бивши председник Уставног суда Србије, каже за НИН:

“Ту се пре свега треба позвати на теоријску дефиницију јавне функције. Према неподељеном теоријском правном мишљењу јавни функционер је само онај функционер који је изабран на неку функцију од стране парламента или је именован од стране владе. У складу са тим општеприхваћеним правним становиштем влада се и наша политичка пракса, али и пракса изразито демократских држава и друштава. Пример је Француска у којој је Франсоа Митеран био у два мандата председник Француске Републике, а председник Републике је најмоћнија, далеко најмоћнија политичка личност, али је био истовремено председник Социјалистичке партије. Партијска функција се не сматра јавном функцијом зато што није добијена од стране парламента или владе. Већ сам написао (Блиц, 23. јануар) да је спорно Тадићево именовање, одлуком Владе Србије, за председника Националног савета за инфраструктуру Републике Србије, јер је он тиме именован за јавног функционера, а влада то не може да чини. Не може, дакле, влада постављати председника Републике овде или онде. Он је непосредно бирани функционер, а с друге стране та функција не спада у опис његовог посла, према Уставу.” Изузев овога, Вучетић сматра да нису поткрепљене конкретним аргументима тврдње опозиције и дела њој наклоњене стручне јавности, како председник Републике преузима део уставних надлежности владе и да тиме крши Устав, као и да је наш мешовити, парламентарно-председнички систем добио обележја председничког система. Реч је о томе да се у политичким расправама а нарочито оним које су усмерене против председника брка количина уставне моћи, врста уставних овлашћења и њихове границе, са политичким ауторитетом и утицајем који неко остварује у комбинацији председничке функције и председника странке, посебно ако је та странка најјача. “Јер се на основу тог ауторитета који се испољава у јавним наступима, општим предлозима, разговорима, не доносе одлуке. Оне служе као инспирација извршној власти или Скупштини да донесе неки закон, води политику у правцу Русије, Америке, ЕУ...”, закључује Вучетић.

С друге стране, лако се поверује да је та врста комбиновања функције председника државе са функцијом председника странке – главни проблем од увођења вишестраначког система до данас. Јер, од 1990. нема одвајања страначких од државних функција. Председник Републике је увек и лидер партије, и то је оно што није добро. А и замрзавање функције, што смо имали прилике да видимо у случају председника Милошевића, јесте више да се Власи не досете, каже социолог Бакић. “Председници државе остају и председници странака зато што се плаше да би могли бити угрожени, да ће изгубити врло битну подршку јер странка није само организација него обезбеђује и финансије које појединац нема. И то је тај разлог због кога се председничко место у странци не напушта, а то онда доводи до оваквих збрка: да ли Борис Тадић говори као председник странке или као председник државе. Збрке не би било да су те две функције одвојене, дакле чим постане председник државе, лидер странке поднесе оставку на то место, и онда би се знало јасније шта су чија овлашћења и надлежности, а овако долази до кршења Устава или потенцијалног кршења Устава.”

Не сматра Бакић да је председник Тадић прекорачио уставна овлашћења када је на седници Главног одбора ДС-а рекао да ће оцењивати рад министара, али и предложити њихову смену. Није прекорачио уставна овлашћења него је наговестио да ће их прекорачити, прецизан је Бакић: “Кад је схватио да би то било прекорачење, онда је извршио та прецизирања рекавши да је мислио на министре из ДС-а. Добро је што није истрајао на том прекорачивању овлашћења, одмах се вратио у границе Устава. Али то је био показатељ колико је лако склизнути у прекорачење овлашћења. Када председник има изразито јак легитимитет у бирачком телу, непосредно је биран, дакле, добио је 2.300.000 гласова, то му даје сигурност да се уплиће и у оно у шта нема право да се уплиће. Добра је околност што је председник Борис Тадић осетљив на глас јавности. После реакције дела јавности о прекорачењу овлашћења, он се повукао, рекао је да ће као председник странке оцењивати рад министара ДС-а а да му не пада на памет да оцењује друге.”

Говорио као председник странке или председник државе, кршио Устав или само наговештавао кршење Устава, чињеница је да се Борис Тадић понаша у ова сулуда светска и српска времена тако као да је једино њему стало да влада не падне и да се не иде на нове изборе, иако би најбоље од свих прошао на њима, као и ДС - по свим истраживањима до којих се у овом тренутку може доћи. Друго је питање како би прошли они са којима је сада у коалицији, и са ким би у другој подели карата морао да уђе у неку нову коалицију и колико би то коштало. То што мири Расима Љајића и Сулејмана Угљанина, организује састанке послодаваца и синдикалаца у Србији, на минус шеснаест Србији набавља гас, па га позајмљује и Сарајеву, саговорници НИН-а виде као зреле државничке потезе, човека коме се један део данашње опозиције, до јуче на власти, ругао како није ништа више од манекена на политичкој сцени Србије. Ипак, Јово Бакић својим колегама које критикују Бориса Тадића даје за право јер треба се сетити да смо током деведесетих имали великих проблема са суштински гледано личном влашћу где је

вишестраначки систем ту важио само као декор. А Ђорђе Вукадиновић упозорава да је рејтинг Бориса Тадића висок али фрагилан: “Тадих се определио за очување владе по сваку цену, при чему за то очување и какво-такво функционисање владе он троши страховито много енергије и много ауторитета и много харизме. Трошак тог евентуалног одржања владе неће пасти на чланове владе, јер они ауторитет немају, него на самог Тадића. Његов ауторитет и рејтинг биће жртва покушаја да се неодређено дуго одржи та влада.”